

Народна банка
на Република Северна Македонија

Република Северна Македонија
Министерство за финансии

Годишен извештај за работењето на Комитетот за финансиска стабилност за 2022 година

I. Вовед

На 9 август 2022 година стапи во сила Законот за финансиска стабилност¹, со којшто се воспостави законската рамка за спроведувањето на макропрudentната политика во Република Северна Македонија. Законот ги уредува статусот, целите, задачите и начинот на работа на Комитетот за финансиска стабилност и целите, инструментите и начинот на спроведување на макропрudentната политика на Република Северна Македонија.

Со носењето на Законот за финансиска стабилност, Република Северна Македонија ги следи препораките на Европскиот одбор за системски ризици², којшто им препорачува на земјите-членки на Европската Унија да назначат национален орган со јасен мандат и надлежности за спроведување на макропрudentната политика. Во препораките, Европскиот одбор определува две можности за институционалната поставеност на макропрudentната политика, со потесна или поширока структура на надлежното макропрudentно тело во земјата, коешто може да биде една институција или тело составено од повеќе институции со надлежности во финансискиот систем.

Со Законот за финансиска стабилност, Република Северна Македонија се определи за пошироката структура, одредувајќи го Комитетот за финансиска стабилност како меѓуинституционално тело составено од сите регулатори на финансискиот систем во земјата, коешто е одговорно за следење на спроведувањето на макропрudentната политика во земјата и за координација на активностите при идентификувањето и следењето на системските ризици во одделните сегменти од финансискиот систем, при преземањето макропрudentни мерки и при подготовката и управувањето со финансиска криза. Ваквата структура овозможува доследно спроведување на препораките на Европскиот одбор за обезбедување ефикасен механизам на соработка помеѓу сите институции со надлежности во доменот на финансискиот систем.

Со Законот за финансиска стабилност, а имајќи ги предвид и секторските закони, им се доделуваат експлицитни надлежности на регулаторите на финансискиот систем за преземање макропрudentни мерки насочени кон намалување на ранливоста и зголемување на отпорноста на одделните сегменти на финансискиот систем за кој се надлежни тие. Со тоа, покрај супервизорската функција, односно преземањето супервизорски мерки коишто се првично насочени кон одделните финансиски институции, финансиските регулатори добиваат мандат за преземање макропрudentни мерки коишто се насочени кон спречување и намалување на системските ризици во одделните сегменти од финансискиот систем. **На тој начин, надлежните регулатори, поединечно и заедно преку работата на Комитетот за финансиска стабилност, придонесуваат за постигнување и одржување на финансиската стабилност.**

Законот за финансиска стабилност предвидува поширок сет активности за Народната банка, во споредба со останатите финансиски регулатори, а во согласност со законската цел на централната банка да придонесува кон

¹ „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 173/2022.

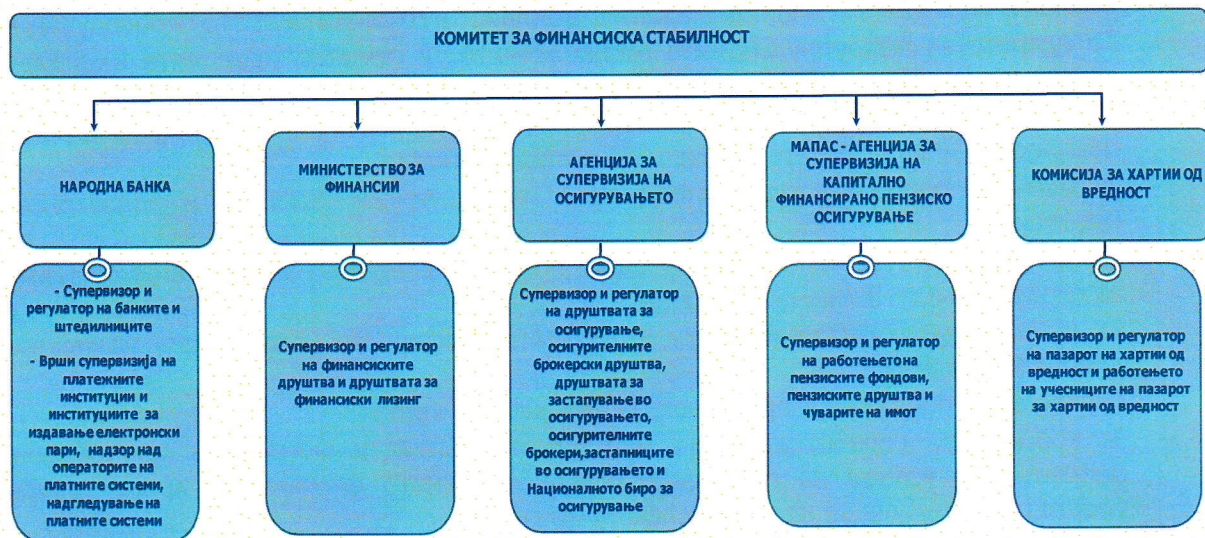
² ESRB, Recommendation on the macro-prudential mandate of national authorities (ESRB/2011/3), 22 December 2011.

постигнување и одржување на финансиската стабилност во Република Северна Македонија. Народната банка како регулатор и супервизор на банкарскиот сектор ги идентификува и ги следи ризиците во банкарскиот сектор, но и ризиците во останатите сегменти од финансискиот систем, ја следи поврзаноста меѓу одделните сегменти на финансискиот системи и ги оценува ризиците коишто можат да ја нарушат финансиската стабилност во целина. По примерот на современите централни банки и следејќи ги препораките на Европскиот одбор за системски ризици, Народната банка има водечка улога во спроведувањето на макропрudentната политика, вклучително и преку координирање на активностите на Комитетот за финансиска стабилност.

Во Република Северна Македонија, и пред носењето на Законот за финансиска стабилност, постоеше изградена традиција на успешна соработка помеѓу регулаторите на финансискиот систем во доменот на следењето на ризиците во финансискиот сектор и одржувањето на финансиската стабилност. Заради унапредување на соработката, во 2007 година беше формирано Меѓуинституционално тело за финансиска стабилност, во кое членуваа сите регулатори на финансискиот систем во земјата, што делат заеднички интерес за одржувањето на финансиската стабилност. Во 2009 година, врз основа на склучен Меморандум за соработка, беше основан првиот Комитет за финансиска стабилност, во којшто членуваа Народната банка и Министерството за финансии, со надлежности да ја следи финансиската стабилност. На почетокот на 2020 година беше склучен нов Меморандум за соработка помеѓу сите регулаторни и супервизорски органи на финансискиот систем во Република Северна Македонија, којшто имаше за цел да придонесе за зајакнување на соработката помеѓу регулаторите во следењето на состојбите во финансискиот систем и натамошно навремено и ефикасно идентификување на системските ризици и преземање соодветни мерки и активности за спречување и намалување на нивното влијание врз финансискиот систем. Со одредбите од Меморандумот, меѓу другото, се унапреди улогата и се прошири составот на Комитетот за финансиска стабилност во чија работа учествуваат сите регулатори на финансискиот систем, и тоа: Народната банка, Министерството за финансии, Агенцијата за супервизија на осигурувањето, Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување и Комисијата за хартии од вредност, а по потреба, може да биде повикан и Фондот за осигурување на депозити.

II. Институционална поставеност на макропрudentната политика во Република Северна Македонија

Со донесувањето на Законот за финансиска стабилност, се воспостави институционалната рамка за поставеноста на макропрudentната политика во Република Северна Македонија. Со Законот, правно се врами и се институционализира Комитетот за финансиска стабилност, се дефинираа неговиот состав, начинот на работа и неговите надлежности.

Комитетот за финансиска стабилност се состои од 13 членови. Во составот на Комитетот членуваат претставници од сите регулатори на финансискиот систем, и тоа: гувернерот на Народната банка, министерот за финансии, претседателот на Советот на експерти на Агенцијата за супервизија на осигурувањето (АСО), претседателот на Советот на експерти на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС), претседателот на Комисијата за хартии од вредност (КХВ), пет претставници од Народната банка именувани од гувернерот и три претставници од Министерството именувани од министерот за финансии. Доколку има потреба, на седниците на Комитетот може да бидат повикани директорот на Фондот за осигурување депозити или други лица кои се стручни во областа којашто е предмет на дискусија на седниците.

Со Комитетот претседава гувернерот на Народната банка, а во услови на финансиска криза може да претседава и министерот за финансии доколку така одлучат гувернерот и министерот. Комитетот се состанува најмалку двапати годишно. За одржаните седници, Комитетот ја известува јавноста, освен ако оцени дека известувањето може негативно да влијае врз довербата на јавноста во финансискиот систем или врз финансиската стабилност. Членови на Комитетот со право на глас се гувернерот, министерот за финансии, претседателот на КХВ, претседателот на Советот на експерти на АСО и претседателот на Советот на експерти на МАПАС. Комитетот одлучува со мнозинство гласови од членовите со право на глас и донесува заклучоци и дава укажувања и препораки во писмена форма. На седниците коишто се одржуваат во услови на (потенцијална) финансиска криза, одлуките се носат со консензус на гувернерот и министерот. Членовите на Комитетот без право на глас треба да имаат стручни знаења, способности и работно искуство од најмалку пет години од областа на финансиите.

Комитетот ги врши следниве задачи:

- Ја усвојува Стратегијата за спроведување на макропрudentната политика, како и нејзините изменувања и/или дополнувања и се грижи за нејзиното спроведување;
- Ги следи и ги оценува состојбите во финансискиот систем;

- Дава укажувања и препораки заради спречување или намалување на системските ризици и одржување на финансиската стабилност и го следи нивното спроведување;
- Ги разгледува макропрudentните мерки коишто ги презеле одделните надлежни органи и ги оценува ефектите од овие мерки;
- Дава насоки за работа на поткомитетите и ги разгледува анализите, информациите, предлозите и записниците добиени од поткомитетите;
- Ја оценува потребата од унапредување на суштински законски и подзаконски прописи;
- Ја оценува подготвеноста на надлежните органи и Фондот за осигурување депозити за справување со финансиска криза;
- Ја координира соработката меѓу надлежните органи во услови кога не постои финансиска криза;
- Одлучува за постоење и престанок на финансиска криза;
- Ја координира соработката меѓу надлежните органи и Фондот за осигурување депозити во услови на потенцијална или настаната финансиска криза заради соодветно управување на финансиската криза;
- Соработува со соодветни органи или тела во странство надлежни за водење макропрudentна политика и со меѓународни финансиски организации и
- Врши други активности за остварување на целта и извршување на задачите.

Во рамките на Комитетот функционираат два поткомитета, како помошни тела за поддршка на активностите на Комитетот, и тоа: Поткомитетот за следење на системските ризици и предлагање макропрudentни мерки и Поткомитетот за подготовка за управување со финансиска криза. Поткомитетите се состануваат најмалку еднаш во три месеци. Во нив членуваат претставници од сите регулатори на финансискиот систем, а во Поткомитетот за подготовка за управување со финансиска криза членува и Фондот за осигурување на депозити.

Поткомитетот за следење на системските ризици и предлагање макропрudentни мерки ги следи ризиците коишто можат да предизвикаат системски ризик; ги разгледува резултатите од стрес-тестирањето на отпорноста на сегментите од финансискиот систем на претпоставени шокови; ги анализира макропрudentните мерки планирани или преземени од страна на надлежните органи и го следи нивното спроведување и ефектите од нив; ги разгледува извештаите за системски значајните платни системи изработени од Народната банка; дава предлози за препораки или укажувања до Комитетот; разгледува закони и подзаконски акти коишто можат да имаат влијание врз финансиската стабилност или предлозите за нивни измени; ги следи макропрudentните мерки преземени од други земји, особено доколку тие мерки може да имаат влијание во земјата; дава предлози до Комитетот за менување или дополнување на показателите за системските ризици определени од надлежните органи и макропрudentните инструменти содржани во макропрudentната стратегија, дава предлози за менување на макропрudentната стратегија и врши други задачи добиени од Комитетот заради остварување на целите и задачите на Комитетот.

Поткомитетот за подготовка за управување со финансиска криза ги разгледува законите и подзаконските акти коишто се применливи во услови на финансиска криза и дава мислење за потребата за нивно менување и дополнување; подготвува вежби за управување со финансиска криза и ги координира активностите на институциите вклучени во вежбата; ги разгледува процедурите на одделните надлежни органи и на Фондот за

осигурување депозити за постапување во случај на финансиска криза; подготвува процедури за координација на активностите на одделните надлежни органи и Фондот за осигурување депозити во случај на финансиска криза и врши други задачи добиени од Комитетот заради остварување на целите и задачите на Комитетот.

Целокупната административна и логистичка поддршка на Комитетот и поткомитетите при извршувањето на задачите од Законот за финансиска стабилност и при организирањето на седниците ја обезбедува **Секретаријатот**. Секретаријатот го сочинуваат три лица вработени во Народната банка, определени од страна на гувернерот на Народната банка. Членовите на Секретаријатот треба да имаат стручни знаења, способности и работно искуство од најмалку три години од областа на финансиите.

III. Работа на Комитетот за финансиска стабилност и поткомитетите во 2022 година

Комитет за финансиска стабилност

На **28 ноември 2022 година, Комитетот за финансиска стабилност** ја одржа првата конститутивна седница по стапувањето во сила на Законот за финансиска стабилност, со која претседаваше гувернерката на Народната банка, а учествуваа и министерот за финансии, претседателката на Комисијата за хартии од вредност (КХВ), претседателот на Советот на експерти на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) и претседателот на Советот на експерти на Агенцијата за супервизија на осигурувањето (АСО).

На седницата беа усвоени Деловникот за работа на Комитетот со кој врз основа на член 7 став (11) од Законот за финансиска стабилност детално се уредува начинот на работата на Комитетот, како и Заклучокот за потврдување на составот на Комитетот за финансиска стабилност и Заклучокот за потврдување на составот на поткомитетите на Комитетот за финансиска стабилност.

На првата седница на Комитетот за финансиска стабилност се разгледаа најновите движења во финансискиот сектор во контекст на комплексното окружување предизвикано од актуелните геополитички случувања, предизвиците поврзани со енергетската криза и повисоката инфлација. Притоа, беше заклучено дека финансискиот систем во земјава е стабилен, и покрај натамошните геополитички тензии од воената инвазија на Русија врз Украина, како и глобалните предизвици поврзани со енергетската криза и високите стапки инфлација. Сепак, во услови на зголемена неизвесност уште повеќе е нагласена потребата за темелна процена на ризиците, соодветно управување со ризиците и натамошно градење капитал заради обезбедување поголем капацитет на финансиските институции за апсорпција на ризици.

На седницата беше заклучено дека сите финансиски регулатори ќе продолжат со натамошно координирано следење на состојбите и навремена размена на сите релевантни информации и дека се подготвени да реагираат соодветно на случувањата, секој во рамките на своите надлежности.

По одржувањето на седницата, на официјалните интернет-страници на сите надлежни регулаторни органи беа објавени соопштенија за печат преку кои јавноста беше информирана за работата на Комитетот.

Следствено, беа одржани и првите конститутивни седници на Поткомитетот за подготовка за управување со финансиска криза и Поткомитетот за следење на системските ризици и предлагање макропрудентни мерки.

Поткомитет за подготовка за управување со финансиска криза

Првата седница на **Поткомитетот за подготовка за управување со финансиска криза** се одржа на 16 јануари 2023 година, на која се усвои Деловникот за работа на Поткомитетот со кој врз основа на член 11 став (9) од Законот за финансиска стабилност детално се уредува начинот на работата на Поткомитетот. На седницата беше презентирана Информацијата за спроведените активности на Поткомитетот за подготовка за управување со финансиска криза во изминатиот период, како и подготвениот акциски план на активности за наредниот период. Воедно на состанокот се реafirмира потребата од одржување вежба, односно симулација на финансиската криза заради стекнување сознанија за подготвеноста на надлежните институции за справување со потенцијална финансиска криза. Исто така, на состанокот се нагласи важноста од донесување на новиот Закон за решавање банки и соодветно уредување на постапките за доделување државна помош на финансиски институции во услови на криза.

Поткомитет за следење на системските ризици и предлагање макропрудентни мерки

Првата седницата на **Поткомитетот за следење на системските ризици и предлагање макропрудентни мерки** се одржа на 19 декември 2022 година и на неа се усвои Деловникот за работа на Поткомитетот со кој врз основа на член 11 став (9) од Законот за финансиска стабилност детално се уредува начинот на работата на Поткомитетот. На седницата претставник од Народната банка информира дека во услови на брз раст на станбеното кредитирање и на цените на недвижностите и пролонгирана неизвесност во домашното и глобалното економско окружување, а имајќи ја предвид европската практика и регулатива, Народната банка ја разгледува потребата за преземање макропрудентни мерки насочени кон кредитната побарувачка од физичките лица (англ. Borrower-based measures). На втората седница одржана на 11 јануари 2023 година, беше презентирана конечната одлука на Народната банка, при што беше посочено дека со неа се регулираат најзначајните показатели поврзани со самите кредитокорисници физички лица и дека евентуалното преземање макропрудентни мерки во овој домен би се одвивало етапно. Беа посочено дека со одлуката попрецизно се определува начинот на пресметување на показателите врз основа на кои се согледува способноста на физичкото лице за задолжување, односно за отплата на обврските кон банките и штедилниците вклучително и показател преку кој се цени нивото на обезбеденост на кредитите за кои е воспоставен залог над недвижен имот. Банките ќе имаат обврска редовно да ја известуваат Народната банка за висината на показателите утврдени според пропишаната методологија, што ќе овозможи редовно следење на нивните движења и преземање соодветни макропрудентни мерки, доколку се оцени дека има потреба за тоа. Исто така, на оваа седница, беше кажано, дека во услови на нагласени ризици од глобалното и домашното окружување проследено со високиот раст на стапката на инфлацијата и затегнувањето на

финансиските услови, Народната банка направила промена во макропрudentните мерки, односно дека ја зголемила стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките кон клиенти во домашната економија за 0,25 процентни поени, до нивото од 0,75%, што ќе се применува од 1 јануари 2024 година. Беше посочено дека иако засега нема знаци за остварување на кредитниот ризик во билансите на банките, со зголемувањето на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот се делува превентивно, кон натамошно јакнење на капиталната сила на домашните банки, со што се придонесува за јакнење на стабилноста и отпорноста на банкарскиот систем, а со тоа и на севкупната финансиска стабилност.

Исполнувајќи ја својата должност определена во членот 17 од Законот за финансиска стабилност, на 27 јануари 2023 година, Поткомитетот достави информација со мислење за дискусиите коишто се одвиваа на овие две седници до Комитетот за финансиска стабилност.